

Van de door Van Loghem ontworpen 'worstenhuisjes' in Kemerovo is weinig over.

FOTO ALICE ROEGHOLT

Zo zagen 'de worstenhuisjes' er ooit uit.

Amsterdamse School in Siberië

De school van Johannes van Loghem in Kemerovo.

FOTO MUSEUM KRASNAYA GORKA

Zo ziet de school er nu uit.

FOTO ALICE ROEGHOLT

Johannes van Loghem, die Betondorp ontwierp, nam in 1924 een mijndorp in Siberië onder handen

JOOST VERMEULEN

Wie door de Schovenstraat in Betondorp in de Watergraafsmeer loopt, denkt niet meteen aan de Amsterdamse School. De straat is ontworpen door de Haarlemse architect Johannes van Loghem. Er is hier weinig te zien dat op de overdadige baksteenbouw lijkt waar deze stroming zo bekend van is. En er is al helemaal niemand die bij het bewonderen van het strakke Betondorp onmiddellijk aan Siberië denkt. En toch hebben deze dingen alles met elkaar te maken.

Dat ontdekte Alice Roegholt, directeur van Museum Het Schip – gevestigd in het beroemde gelijknamige bouwwerk van Amsterdamse School-architect Michel de Klerk – ruim anderhalf jaar geleden op een wel heel merkwaardige manier.

“We werden op een vrijdag in het voorjaar van 2011 gebeld door Bureau Monumenten en Archeologie. Er was een groep studenten en architecten uit Rusland voor een uitwisselingsprogramma in Nederland. Er was in hun programma een onderdeel uitgevallen. Of wij deze Russen wilden ontvangen en rondleiden. Omdat er die dag al een rondleiding was, heb ik die groep toen opgevangen.”

“Nadat ik mijn inleiding over de Amsterdamse School had gehouden, liepen we in de stromende regen, naar Het Schip toe. Op het moment dat we voor het gebouw stonden, stak ineens één van de Russen, een grote vrouw, haar handen in de lucht en riep: ‘Van Loghem.’ Dat vond ik zo bizar. Er wordt veel geroepen en gezegd bij de aanblik van De Klerks meesterwerk, maar Van Loghem? Wat betekende dat? Ik kwam daar door het taalprobleem niet meteen uit, maar al snel bleek dat zij met Van Loghem de Nederlandse architect Johannes van Loghem bedoelde.”

In het voorjaar van 1924, een jaar nadat Van Loghem met zijn ontwerp voor Betondorp de aandacht van de architectuurwereld op zich had gevestigd, werd deze jonge ontwerper benaderd door de Rotterdamse revolutionair Sebald Rutgers. Of hij een plan wilde ontwikkelen voor het huisvesten van honderden mijnwerkers in de Siberische stad Kemerovo.

Rutgers was sinds 1919 in Siberië werkzaam. Een jaar eerder was hij op zijn reis door Rusland in Kemerovo, een nederzetting aan de rivier de Ob waar zich één van de grootste kolenmijnen van Rusland bevond, terechtgekomen. Hij trof daar een situatie aan die hij later als erbarmelijk en

middeleeuws zou beschrijven. De oorspronkelijke Belgische exploitanten van de kolenmijn waren na de revolutie van 1917 vertrokken. De mijn was door het gebrek aan leiding in ernstige problemen geraakt en was door achterstallig onderhoud een levensgevaarlijke plek geworden, waar bijna dagelijks mannen, jongens en zelfs kleine kinderen in nauwe tunnels en slecht geventileerde schachten om het leven kwamen. Maar waar Rutgers nog het meest van schrok, was de huisvesting van de mijnwerkers. “De meesten leefden als beesten in holen in de grond.”

‘De Russen zien de gebouwen als een belangrijk onderdeel van hun eigen geschiedenis’

Toen hij in Moskou was, sprak Rutgers met Lenin zelf over zijn ervaringen, waarna de grote man van de revolutie hem vroeg er orde op zaken te stellen.

Binnen een jaar was de mijn weer in vol bedrijf en waren de werkomstandigheden een stuk beter geworden. Maar de huisvesting van de arbeiders bleef een groot probleem.

Rutgers, die nog altijd nauwe contacten met Nederland onderhield, ging op zoek naar iemand die hem kon helpen dit probleem op te lossen en las in het *Bouwkundig weekblad* een bevlogen artikel van Van Loghem waarin hij zijn visie op de samenwerking tussen architecten, bouwers en vaklieden beschreef: ‘Architect, ingenieur, tekenaar, opzichter en vakarbeider, allen zijn gelijk en proberen niets meer dan gezamenlijk een bouwwerk tot stand te brengen. De architect is niet de baas van een project, dat idee is een belachelijkheid, een uiting van burgerlijke zielen, die zich vastklampen aan het verleden en het komende met den kop in het zand afwachten.’

Rutgers en Van Loghem vonden elkaar en eind 1924 arriveerde Van Loghem in Siberië.

“Van Loghem heeft daar een top-